

Ko hono fakahū 'o ha foomu tukuhau

Ko ha fakahinohino ma'ae kau ngaue 'a e sikiimi PALM 'i 'Aositelelia

Ko e tokolahi taha 'o e kaungaue 'i 'Aositelelia ni 'e fiema'u ke fakahu 'enau foomu 'eke tukuhau ke lava 'a hono fakafuofua 'enau tukuhau pe 'oku totonu ke toe totongi fakalahi e tukuhau pe ko ha totongi fakafoki atu kiate kinautolu, 'i he ta'u fakapa'anga kotoa pe ne nau ngaue ai 'i 'Aositelelia. 'E 'ikai fiema'u ia ke ke fakahu ha'o foomu 'eke tukuhau 'o kapau ko ha tokotaha ngaue taimi nounou pe koe mei muli 'i he malumalu 'o e sikiimi PALM pea koe kotoa 'o ho'o ma'u'anga pa'anga ne mei ho'o ngaue pe 'i he sikiimi PALM.

Ko e ta'u fakapa'anga 'a 'Aositelelia ko ha fo'i mahina 'e tahaua kamata mei he 'aho 1 'o Sui lai ki he 'aho 30 'o Sune.

'Oku 'ikai ke lava ia 'o fakapapau'i atu pe te ke ma'u ha likuesi ke ke fakafonu ha'o foomu 'eke tukuhau - ka 'oku 'ikai 'uhinga ia 'oku 'ikai ai ke fiema'u ke ke fakahu mai ha'o foomu 'eke tukuhau.

Ko e tohi tu'utu'uni paaki 'oku ne fakamatala'i ai 'a e 'uhinga mo e founa ke fakafonu 'a ho'o foomu 'eke tukuhau pea ko hono taumu'a ke tokoni'i koe ke ke malava tau'ataina pe 'o fakakakato 'a e ngaahi fiema'u ko ia 'o e tukuhau.

Ko e hā 'a e foomu tukuhau?

Foomu 'eke tukuhau: Ko e foomu 'eke tukuhau ko ha foomu 'oku ke fakafonu pea ke fakahu ki he 'Ofisi Tukuhau 'a 'Aositelelia - Australian Taxation Office (ATO) ke fika'i ai 'a e lahi totonu 'o e tukuhau 'oku fiema'u ke ke totongi, pe 'oku 'i ai ha pa'anga ne 'ova 'o fiema'u ke totongi fakafoki atu kiate koe.

'Oku fiema'u nai ke u fakahu ha'aku 'eke tukuhau?

Kapau 'oku ke ngaue 'i ha ngaue taimi-nounou pe 'a e sikiimi PALM pea 'oku ngali mahino pe ia koe tokotaha ngaue nofo muli koe 'i he lau 'a e tukuhau. 'E 'ikai fiema'u ia ke ke fakahu ha'o 'eke tukuhau 'o kapau koe kotoa 'o ho'o pa'anga humai ne ma'u pe mei ho'o ngaue ko ia 'i he malumalu 'o e sikiimi PALM ki ha ngaue'anga ne 'osi fakangofua.

Kapau 'oku fakangaue'i koe 'i he ngaue taimi-loloa 'a e sikiimi PALM pea ngali 'e lau koe ko ha tokotaha ngaue nofo fonua 'i he lau 'a e tukuhau. Kuo pau ia ke ke fakafonu 'o fakahu ha'o foomu 'eke tukuhau.

Ki ha toe ngaahi fakamatala lahi ange, sio ki he [ATO webpage on the PALM Scheme](#).

'Oku fefe leva hono fai?

Kapau 'oku ke ngaue, kuo pau ke ke totongi 'a e tukuhau vahenga mei ho'o vahe. 'Oku tangaki 'a e tukuhau vahenga kotoa 'i he ta'u kakato lolotonga ko ia 'a ho'o ma'u vahenga.

'E to'o 'e he ngāue'anga 'a e tukuhau mei ho'o vahe takitaha 'o 'ave ia ki he 'Ofisi Tukuhau 'a 'Aositelelia (Australian Taxation Office [ATO]) ma'au. 'Oku 'iloa 'a e totongi tukuhau ko 'eni ko e Pay As You Go (PAYG) ko e totongi tukuhau eni 'i ho'o ma'u pē ho'o vahe takitaha. 'Oku fakahoko eni koe'uhī ke 'oua na'a ke ma'u ha fu'u mo'ua tukuhau lahi 'i he faka'osinga 'o e ta'ū. Te ke lava 'o sio ki he lahi 'o e tukuhau 'oku to'o 'e ho'o ngāue'angā 'i ho'o vakai ki ho'o lau'itohi fakamatala vāhenga (payslip).

'I he kakato ko ia 'a e ta'u fakapa'anga, 'e fika'i leva 'e he ATO 'a e kotoa 'o e lahi 'o ho'o PAYG ne to'oto'o ko ia 'e ho'o ngaue'anga 'o fakahu ange lolotonga ko ia 'o e ta'u kakato. 'E mahino leva mei heni pe 'e 'i ai ha totongi tukuhau fakafoki atu pe ko ha fiema'u ke ke toe totongi mai ha tukuhau.

Te u ma'u nai ha'aku totongi tukuhau fakafoki mai mei he ato?

'Oku 'ikai ko ha me'a ia kuo pau ke 'i ai ha'o tukuhau totongi fakafoki atu kiate koe mei he ATO. 'Oku kehekehe pe 'a e tukunga 'o e tokotaha kotoa, 'e 'i ai ha ni'ihi te nau ma'u ha tukuhau totongi fakafoki, pea ni'ihi te nau mo'ua kinautolu ke toe totongi ha pa'anga ki he ATO. 'Oua te ke 'amanaki te ke ma'u ha tukuhau totongi fakafoki atu.

Feitu'u ke fakahū ai ha foomu tukuhau?

Ma'u tokoni mei ha 'eiseni tukuhau 'osi lesisita

Kapau 'oku ke fiema'u ke ngaue'aki ha 'eiseni tukuhau ke nau fakafonu mo fakahu 'a ho'o 'eke tukuhau, pe te nau 'oatu ha fale'i ki ho'o tukuhau, totonu ke ke matu'aki fakapapau'i 'oku nau 'osi lesisita ki he Poate 'a e Tax Practitioners (TPB). 'Oku ke lava 'o vakai'i e Lesisita 'a e TPB 'i he [tpb.gov.au](#) ke fakapapau'i 'a e kautaha tukuhau pe kuo 'osi lesisita.

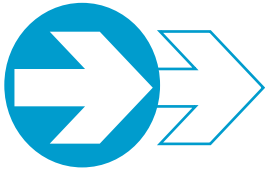
Ko e ngaahi 'eiseni tukuhau pe kau palofesinolo te nau 'eke'i pe ha totongi 'i he meimeime \$100 ki he \$200 ki ha'anau fakafonu 'o fakahu ha'o 'eke tukuhau. Fakapapau'i 'oku ke 'eke 'enau totongi pea ke fiemalie ki ai kimu'a pea mo hoko atu 'a hono fakafonu 'a ho'o 'eke tukuhau.

Fakahū hangatonu ki he 'Ofisi Tukuhau 'a 'Aositelelia (ATO) – 'ikai ha totongi ki ai

Te ke lava 'o fai 'eni 'i he [ATO Online](#), 'a ia te ke lava 'o fakafehokotaki ki ho'o 'akauni [Mygov](#). 'Oku ta'etotongi pe 'eni ia ka kuopau ke ke fakafonu kotoa pe 'e koe tokotaha.

'Oku ke toe lava pe foki 'o fakafonu 'a ho'o 'eke tukuhau 'i ha foomu pepa.

Ko e ha pe founa te ke fili ke fai ai 'a hono fakahu 'a ho'o 'eke tukuhau, manatu'i pe 'oku 'iate koe pe 'a e tukunga 'o e 'eke tukuhau 'oku ke fai. Fakapapau'i ko ho'o ngaahi fakamole te ke 'eke'i 'oku fakalao pea 'oku ke fakakau kotoa foki 'a ho'o pa'anga humai kotoa kimu'a pea ke fakahu pe fakahu 'e ho'o 'eiseni 'a ho'o 'eke tukuhau.

Ko hono fakahū 'o ha foomu tukuhau

Ko ha fakahinohino ma'ae kau ngaue 'a e sikiimi PALM 'i 'Aositelelia

Ko e hā hono fuoloa e ngāue ki he'eku foomu 'eke tukuhau?

Meimei koe lahi 'o e ngaahi 'eke tukuhau 'onilaine 'oku 'aho pe 'e 14 'a e ngaue 'oku fai ki ai pea ma'u. Kapau leva 'e fiema'u 'e he ATO ke nau toe fai ha ngaue ki ho'o 'eke tukuhau, kataki 'o fakafaingamalie atu ha 'aho 'e 30 ki ai.

Kapau 'oku ke fakafonu 'a ho'o 'eke tukuhau 'i ha foomu pepa, 'e lava pe ke a'u ki ha 'aho ngaue 'e 50 'enau ngaue 'e fai ki ai.

Te ke lava pe 'o vakai'i 'a e tukunga 'o ho'o 'eke tukuhau 'i ha'o ngaue'aki 'a e ngaahi founa fakafou'ituitui - self-help ko 'eni:

- ATO Online via myGov
- Sevesi telefoni (13 28 65 pea ke fili 'a e 'opisoni 1 pea toe 1)

Ko e hā 'oku fiema'u ai ke u fakahū ha foomu tukuhau?

Siteitimeni 'o e pa'anga humai 'onilaine: Te ke lava pe 'o ma'u 'onilaine 'a e siteitimeni 'o ho'o pa'anga humai 'a ia 'oku 'asi kakato ai 'a ho'o pa'anga vahe kotoa pea mo e lahi 'o e pa'anga tukuhau kuo 'osi totongi 'i he ta'u fakapa'anga. 'E 'oatu 'e ho'o ngaue'anga 'a e me'a ko 'eni kiate koe, pe ko ha'o ma'u mei he ATO Online mei ho'o MyGov.

Taimi ke fakahū ai ha foomu tukuhau

Fakafonu 'o fakahu 'a ho'o 'eke tukuhau hili ha'o sio ki ho'o siteitimeni kuo 'asi mai 'a e 'tax ready'. Ko e lahi taha 'o e ngaahi ngaue'anga 'oku nau maau 'enau ngaue ki ai 'i he 'aho 14 'o Siulai. Kapau te ke fakahu kimu'a 'i he 'tax ready', 'e 'ikai ke fu'u tonu 'a ho'o siteitimeni pa'anga hu mai pea 'e lava pe ke ne toloi atu e taimi 'o e ngaue ko ia ki ho'o tukuhau.

Kapau 'oku fiema'u ke ke fakahu ha'o 'eke tukuhau kuo pau ke ke 'osi fakahu ia pe 'osi kamata ngaue ki ai ha 'eiseni tukuhau, 'o 'ikai toe laka hake 'i he 'aho 31 'o 'Okatopa. Kapau te ke toki fakahu tomui atu 'a ho'o 'eke tukuhau, 'e lava pe ke fakamo'ua'i koe.

Fakatokanga: Vakai'i 'a ho ngaahi fakaiiki fetu'utaki pea mo ho'o pangike 'oku tonu kimu'a pea fakahu 'a ho'o 'eke tukuhau. 'E tokoni 'eni ki he ATO 'i ha'anau fetu'utaki atu pea fakapapau'i foki 'oku a'u lelei atu 'a ho'o pa'anga totongi tukuhau fakafoki.

Totongi tukuhau medicare

Kapau ko ha tokotaha nofo fonua 'Aositelelia koe pea kuo a'u 'a ho'o pa'anga humai 'o laka 'i he \$24,276 'i he ta'u fakapa'anga pea 'ikai ke ma'u ha'o Medicare fakatatau ki he Family Accompaniment Pilot Program, 'e fiema'u ke ke fakafonu 'a e Medicare Entitlement Statement. 'Oku 'ikai totonu ke ke totongi 'a e Medicare Levy kapau kuo ke ma'u 'a e Medicare Entitlement Statement pea ko ho hoa moe/pe fanau ('o kapau 'oku 'i ai) 'oku nau ma'u foki mo kinautolu ha Medicare Entitlement Statement. Te ke lava 'o 'apalai ki ha'o Medicare Entitlement Statement, 'i ho'o myGov pe ko ha'o fakafonu ha foomu 'onilaine pe. 'Oku fiema'u ia ke ke fakahu ha foomu 'apalai fo'ou 'i he ta'u kotoa pe.

Kuo pau ke ke tatali ke ma'u atu 'a ho'o Medicare Entitlement Statement kimu'a pea ke toki fakahu 'a ho'o 'eke tukuhau.

Ngaahi sitepu ki he fakahu 'o ho'o 'eke tukuhau

SITEPU 1

Ma'u 'a ho'o Siteitimeni 'onilaine 'o ho'o pa'anga humai. Taimi lahi 'oku 'osi lava ke ma'u 'eni mei he ATO Online 'i ho'o MyGov 'i he hili pe 'a e 'aho 14 'o Siulai.

SITEPU 2

Kapau 'oku ke fakahu 'onilaine pe 'e koe, kataki 'o 'alu ki he ATO Online 'i ho'o MyGov pea ke muimi ki he ngaahi tu'utu'uni.

Kapau 'oku ke fakahu mai fakafou 'i ha paati hono tolu (ha 'eiseni 'osi lesisita)

- Feinga leva ke ma'u ha 'eiseni tukuhau 'i ho feitu'u - te ke lava pe ke ma'u ha taha 'i ho'o kumi 'i he TPB public register ta'etotongi.
- 'E ala lava pe foki 'e ho'o ngaue'anga 'o fokotu'u atu ha 'eiseni tukuhau.
- Puka ha'o 'apoinimeni pe ko ha'o 'alu tonu pe ki honau 'ofisi. 'E fiema'u ke ke 'ave kiate kinautolu 'a ho'o siteitimeni pa'anga humai pea mo ha/pe ngaahi talitotongi.
- Fakapapau'i 'oku mahino kiate koe he 'e lava pē ke fiema'u ia ke ke 'uluaki totongi kae toki fai e ngāue. 'Oku 'i ai ha ni'hi ia 'oku nau fili 'a e founa ko ia ke lava 'o to'o 'e he fakafongua tukuhau (tax agent) 'a e totongi mei ho'o pa'anga tukuhau 'e totongi fakafoki mai.

SITEPU 3

'E fakahā atu 'e he ATO pē ko ho'o fakafongua tukuhau pe 'oku ke mo'ua pa'anga, pē ko ho'o ma'u ha totongi fakafoki tukuhau. Fakatokanga'i ange: Kapau 'oku ke mo'ua pa'anga, 'e fiema'u ia ke ke fetu'utaki ki he ATO ke alea'i ho'o ngaahi totongi mo'ua. Ko ho'o pa'anga tukuhau fakafoki 'e totongi atu mahalo pe na'a lava ha 'aho ngaue 'e 5 pea toki 'a'u atu.

'Oku toe 'i ai ha'o ngaahi fehu'i?

Kapau 'oku ke toe fiema'u ha fakamatala lahi ange:

- talanoa ki he kau ngāue kehé pe ko e taki ho'o timi ngāue
- talanoa ki ho'o ngāue'anga
- talanoa ki ha taha 'i homou feitu'u hangē 'i homou siasí pe kalapu sipoti
- telefoni ki he ngaahi sevesi tokoni 'a e PALM 1800 51 51 31
- telefoni ki he laine tokoni ki he fakafou'ituitui 'a e ATO: 13 28 65
- a'ahi ki he ATO webpage: Lodging your first tax return | Australian Taxation Office (ato.gov.au)
- 'Oku 'i ai ha tohi fakamatala ki he TPB 'a ia 'oku ala ma'u atu ia 'i hēni 'a ia 'oku lisi atu ai 'a e ni'hi 'o e ngaahi me'a 'oku fiema'u ke ke fai.

